

По-п'яте, юридичною гарантією правильного застосування оціночних понять трудового права виступає також діяльність Конституційного Суду України по прийняттю рішень та Пленуму Верховного Суду України (відповідно до норм Закону України "Про судоустрій і статус суддів" від 7 липня 2010 р. діяльність Пленуму вищого спеціалізованого суду [17, ст.36]) зокрема в частині визначення критеріїв конкретизації оціночних понять в такому акті узагальнення судової практики, як постанови цього органу.

Враховуючи вищевикладену позицію Т.В. Кашаніної щодо організаційних гарантій, під *організаційними гарантіями* правильного застосування оціночних понять трудового права, на наш погляд, слід розуміти сукупність не врегульованих нормами права засобів, способів, умов та правил, які сприяють правильному застосуванню і використанню оціночних понять трудового права України. До таких, на нашу думку, слід віднести заходи, направлені на правову освіту населення, зокрема видання і розповсюдження спеціальної літератури, проведення фахівцями в галузі трудового права і практичними працівниками лекцій, круглих столів, семінарів для громадськості тощо.

Таким чином, систему гарантій правильного застосування оціночних понять трудового права утворюють нормотворчі та нормореалізаційні гарантії, які у своїй сукупності забезпечують безпомилкове використання або впровадження оціночних понять трудового права України.

1. Косович В.М. Оцінювання й оцінки у національному й міжнародному правозахисті / В.М. Косович // Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України / [редкол. П.М. Рабінович та ін.]. – Львів: Світ, 2006. – Випуск 12 – 251 с. – (Серія 1. Дослідження та реферати). 2. Кашанина Т. В. Оценочные понятия в советском праве [Електронний ресурс] / Т. В. Кашанина // Правоведение. – 1976. – № 1. – С. 25-31. – Режим доступа: <http://www.law.edu.ru/article/article.asp?articleID=188031> 3. Скобелкин В.Н. Юридические гарантии трудовых прав рабочих и служащих / В.Н. Ско-

белкин. – М.: Юрид. лит., 1969. – 184 с. 5. Іншин М.І. Юридичні гарантії як фактор стабільності та підвищення ефективності службово-трудової діяльності державних службовців / М.І. Іншин // Право України. – 2004. – № 5. – С. 83 – 87. 6. Власенко Н.А. Язык права: [монографія] / Н.А. Власенко. – Иркутск: Восточно-Сибирское книжное изд-во, АО Норма-плюс, 1997. – 174 с. 7. Законодательная техника: научно-практическое пособие: [отв. ред. Ю.А. Тихомиров]. – М.: Городец, 2000. – 272 с. 8. Ковальський В.С. Правотворчість: теоретичні та логічні засади / В.С. Ковальський, І.П. Козінцев. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 192 с. 9. Методичні рекомендації щодо розроблення проектів законів та додержання вимог нормопроектної техніки: [схвален. постановою колегії Міністерства юстиції України від 21 листопада 2000р. № 41] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uapravo.net/data/base48/ukr48510.htm> 10. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підруч. / пер. з рос. / О.Ф. Скакун. – Х.: Консум, 2001. – 656 с. 11. Про колективні договори і угоди: Закон України від 1 липня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 36. – Ст. 36. 12. Иванов С.А. Советское трудовое право: вопросы теории / С.А. Иванов, Р.З. Лившиц, Ю.П. Орловский – М.: Наука, 1978. – 368 с. 13. Киселёв И.Я. Сравнительное и международное трудовое право: учеб. [для вузов] / И.Я. Киселёв. – М.: Дело, 1999. – 728 с. 14. Науково-практичний коментар до законодавства України про працю / В.Г. Ротань, І.В. Зуб, Б.С. Сточинський. – [6-те вид., доп. і перероб.]. – К.: А.С.К., 2006. – 976 с. 15. Панасюк О.Т. Контроль та нагляд як функція трудового права / О.Т. Панасюк // Право України. – 2007. – № 2. – С. 108 – 112. 16. Прокопенко В.І. Трудове право України: підруч. / В.І. Прокопенко. – [вид. 2-ге стереотип.]. – Х.: Консум, 1998. – 480 с. 17. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 3 березня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 34. – Ст. 227. 18. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 р. // Голос України від 03.08.2010 – № 142. 19. Про затвердження переліку сімейних обставин та інших поважних причин, що можуть бути підставою для звільнення з військової служби військовослужбовців, які проходять службу за контрактом: постановою Кабінету Міністрів України від 4 березня 1994р. № 150 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=150-94-%EF> 20. Про практику розгляду судами трудових спорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 1992 року № 9 // Постанови Пленуму Верховного Суду України у цивільних справах [3-є вид., змін. і доп.]. – К.: Видавничий дім "Скіф", 2008. – С. 147-164. 21. Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 29 грудня 1992 року № 14 // Постанови Пленуму Верховного Суду України у цивільних справах [3-є вид., змін. і доп.]. – К.: Видавничий дім "Скіф", 2008. – С. 165-175.

Надійшла до редколегії 22.09.10

Н. Задирака, канд. юрид. наук

РІВНІСТЬ ДОСТУПУ ДО УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ СПРАВАМИ ЗА ҐЕНДЕРНОЮ ОЗНАКОЮ

В статті розглядаються проблемні питання правового регулювання рівності доступу чоловіків та жінок до участі в управлінні державними справами в Україні.

Ключові слова: державне управління, гендерна ознака, права людини.

В статье рассматриваются проблемные вопросы правового регулирования доступа мужчин и женщин к управлению государственными делами в Украине.

Ключевые слова: государственное управление, гендерный признак, права человека.

This article contains thorough analysis of the issues related to access of women to governance and public decision making.

Key words: state affairs, government, gender, human rights.

Великий філософ давнини Аристотель у своїй відомій праці "Політика" понад дві тисячі років тому намагався роз'яснити деякі проблеми гендерної рівності. Аристотель стверджував, що "державу варто вважати поділеною на дві частини – чоловіче і жіноче населення. При тому в державному ладі, де погано налагоджена справа зі становищем жінок, половина держави неминуче виявиться беззаконною" [1; 80].

Україна проголосивши себе демократичною, правовою та соціальною державою, тим самим взяла на себе обов'язки дотримання вимог міжнародного співтовариства щодо рівноправності громадян, у тому числі за статевою ознакою. Ці положення містяться у ключових міжнародних документах з прав людини, таких як Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Конвенція ООН "Про

ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок" та інших актах, до яких приєдналася Україна.

Проблема створення ефективного діючого правового механізму забезпечення для жінок рівних з чоловіками можливостей щодо участі в управлінні державою, в політичному та культурному житті України, доступі до матеріальних ресурсів значно актуалізується на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Відбувається усвідомлення того, що різниця між людьми, обумовлена біологічним статусом, не повинна розглядатися з точки зору чоловічої переваги, а потребує формування і вдосконалення юридичних гарантій захисту прав жінок.

Проблема охорони, захисту, гарантування, дотримання прав та свобод жінок і раніше привертала увагу вчених, які досліджували окремі питання прав жінок та юридичні гарантії їх захисту в Україні. Але ця сфера є новою та фактично невизначеною у науково – правовій

думці. Гендерні дослідження у Радянському Союзі не велися, хоча проблеми становища жінок не залишалися поза увагою радянських вчених. Жіноче питання вважалося вирішеним, тому проблеми прав жінок не піднімалися взагалі, хоча визнавалось існування деяких недоліків, які потрібно було ліквідувати.

Починаючи з кінця 80-х початку 90-х рр., активізуються дослідження становища жінок, які все частіше і глибше використовують гендерну методологію. Це праці Т. Клименкової, О. Вороніної, З. Хоткіної, С. Айвазової, А. Посадської, А.Олійник, Т.Мельник, В. Буроменського, Н.Болотіної, І.Лаврінчук, З.Ромовської, К. Левченко та інших авторів. Саме в них традиційні та гострі питання функціонування суспільства та держави, статусу в ньому жінок, чоловіків та дітей починають розглядатись з гендерних позицій.

Нагальною потребою сьогодення є прийняття правових норм, які б забезпечили розвиток статей як рівних, та гендерних відносин, як рівноправних, оскільки правове становище жінки на рівні суспільства і сім'ї є показником розвиненості політичного, соціального і правового державного устрою. При цьому ідеї рівноправності найширше можуть бути втілені за допомогою державного механізму реалізації та забезпечення гендерної рівності в усіх сферах життєдіяльності суспільства через систему державних структур.

Державна політика сьогодні дедалі більше орієнтується на створення рівних можливостей для жінок і чоловіків. Особливістю формування державної гендерної політики в Україні є те, що вона будується, по-перше, на основі міжнародних нормативно-правових актів, ратифікованих Україною, а по-друге, регулюється національними нормативно-правовими актами щодо рівноправності між жінками і чоловіками. Таким чином, правове регулювання державної гендерної політики в Україні здійснюється нормативно-правовими актами двох рівнів: наднаціонального та національного.

На міжнародному рівні існують кілька документів, що констатують міжнародне визнання цієї проблеми та визначають напрями її вирішення. Це, зокрема, Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації до жінок і Цілі розвитку тисячоліття ООН (ЦРТ).

Ратифікувавши Конвенцію про ліквідацію усіх форм дискримінації стосовно жінок, Україна прийняла на себе викладені в статті 2 зобов'язання викоринювати дискримінацію в усіх її формах усіма можливими методами. Очевидно, що першочерговим заходом з ліквідації дискримінації є законодавчі механізми, тобто інкорпорування принципів гендерної рівності в Конституцію України, закони і підзаконні нормативно-правові акти.

Відповідно до статті 7 цієї Конвенції, держави-учасниці застосовують "всі відповідні засоби для ліквідації дискримінації до жінок у політичному та суспільному житті". Декларація про ЦРТ, своєю чергою, закликає уряди забезпечити гендерне співвідношення на рівні від 30 до 70% для будь-якої статі у виборних органах і вищих органах виконавчої влади до 2015 року [5; 83]. Україна, приєднавшись до цих документів, також фактично визнала існування проблеми та взяла на себе зобов'язання її вирішити.

Наслідком взяття нашою державою на себе таких зобов'язань стала розробка документу "Цілі Розвитку тисячоліття. Україна", в якому для забезпечення гендерної рівності поставлено два основних завдання до 2015 року:

- забезпечити досягнення гендерного співвідношення (на рівні не менше 30 до 70 тієї чи іншої статі у представницьких органах влади та на вищих щаблях виконавчої влади. Індикаторами здійсненні цього блоку є: гендерне співвідношення серед депутатів Верховної Ради України, серед депутатів місцевих рад (окремо на

всіх рівнях) та гендерне співвідношення серед вищих державних службовців.

- наполовину скоротити розрив в доходах жінок і чоловіків. Індикатором визначено співвідношення середнього рівня заробітної плати жінок і чоловіків [7].

Про рівне представництво жінок і чоловіків у виборних органах також ідеться у документах Європейського Союзу, що важливо з огляду на євроінтеграційні прагнення України. Зокрема це такі документи, як Резолюція Європейського парламенту стосовно жінок у процесі ухвалення рішень від 2 березня 2000 року № B5-0180/2000 та Резолюція Ради Європи щодо збалансованої участі жінок і чоловіків у процесі ухвалення рішень від 27 березня 1995 року № 95/C 168/02.

Визначення в Конституції України принципу рівноправності жінок і чоловіків свідчить про вихід Української держави й громадянського суспільства на європейський і світовий рівень розв'язання гендерних проблем. Формально політична рівність усіх громадян України закріплена в Конституції (статті 24, 36, 38, 51 та ін.).

Так, рівність прав і свобод людини й громадянина незалежно від статі визначається і гарантується ст. 24 Конституції України, в якій, зокрема, закріплено: "Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом... рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї..." [4; 28].

Те саме передбачається в Законі "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків". Проте механізмів, що мають забезпечувати збалансоване представництво жінок і чоловіків у виборних органах влади в Україні, не запроваджено.

Також Верховна Рада України, керуючись Загальною декларацією прав людини, Конвенцією про ліквідацію усіх форм дискримінації стосовно жінок (Жіночою конвенцією), ратифікованими Україною міжнародними договорами про права і свободи людини, 5 березня 1999 р. Постановою № 475-XIV прийняла Декларацію про основні принципи державної політики України стосовно родини і жінок [2; 11-12].

Відповідно до Декларації держава гарантує жінкам і чоловікам рівні права і можливості стосовно основних прав і свобод людини у всіх сферах громадського життя. Таким чином, Україна визначилася стосовно принципів і основних напрямків державної політики з питань родини і статусу жінок, але ця політика реалізується не повною мірою, і поки що не дала очікуваних результатів.

Іншими відповідними документами національного законодавства, що закріплюють право громадян на участь у всіх формах політичного життя є Закони України "Про вибори Президента України" (стаття 2), "Про вибори народних депутатів України" (стаття 1), "Про місцеве самоврядування в Україні" (стаття 3), "Про державну службу" (стаття 4), "Про об'єднання громадян" та інші.

Як справедливо зазначає К.Левченко "...ефективність законодавства, по суті, є мірою можливості влади впливати правовими засобами на розвиток суспільних відносин відповідно обраним пріоритетам та напрямкам розвитку, однією з обов'язкових умов трансформації суспільства... одним із шляхів удосконалення правової бази є прийняття спеціального гендерного законодавства..." [6; 25].

Комітет ООН з прав людини при розгляді доповіді України (2001 р.) висловив свою стурбованість з приводу низького рівня представництва жінок у парламенті і на ключових посадах як у державному, так і в приватному секторі, і рекомендував уряду розглянути питання про вживання позитивних заходів, включаючи спеціа-

льні освітні заходи, спрямовані на поліпшення стану жінок у суспільстві [3; 9].

Світовий досвід свідчить про наявність двох принципів підходів, що їх застосовують держава, політичні партії або громадські організації для забезпечення збалансованого представництва обох статей в органах влади.

Перший підхід – це система підтримувальних дій. Це заходи державної або партійної політики щодо забезпечення збалансованого представництва. Вони спрямовуються на подолання першопричин ґендерного дисбалансу у виборних органах і реалізуються через:

- підтримку ініціатив жінок з висування своїх кандидатур на керівні посади;
- надання фінансової допомоги жінкам-кандидатам;
- організацію для них спеціальних курсів, семінарів і конференцій та ін.

Наприклад, у більшості розвинених країн на державному чи партійних рівнях створено цільові фонди для фінансування видатків на передвиборну кампанію, відрядування та догляд за дітьми жінок-кандидатів. Таким способом вирішується проблема нерівних фінансових можливостей жінок і чоловіків.

Основні напрями застосування підтримувальних дій в Україні визначено у Законі "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків", а також у Державній програмі з утвердження ґендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року, затвердженій Постановою Кабінету Міністрів від 27.12.2006 № 1834.

Другий підхід – це політика позитивних дій. Реалізація політики позитивних дій полягає у ґендерному нормуванні, тобто встановленні норм участі у владних структурах, що застосовуються до обох статей у пропорціях від 10 до 50%. Позитивні дії розглядаються як вимушений тимчасовий захід. Здебільшого ґендерне

нормування запроваджувалося спочатку на рівні рекомендацій і цільових установок для партій.

Українське законодавство дозволяє проводити політику позитивних дій, зокрема, щодо усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права. Вона відповідає міжнародним договорам, до яких приєдналася Україна, а також наявній практиці, що застосовується в багатьох країнах.

Оскільки ґендерна рівність є однією з ознак правової держави, Україна зобов'язана забезпечувати дотримання прав людини, передбачених міжнародним законодавством.

Забезпечення прав і свобод людини визначає сьогодні діяльність держави, а творення нових форм суспільних відносин між статями на основі світових загальнолюдських стандартів дотримання прав людини є необхідною умовою перебудови України в контексті світового співтовариства, розбудови нових форм міжнародного спілкування.

У процесі приведення українського законодавства у відповідність до міжнародних та європейських стандартів, у справі забезпечення реалізації закріплених прав та норм вирішальною є роль держави. Перспектива забезпечення рівних прав та можливостей – це важлива сучасна соціальна цінність, досягнення якої сприятиме позитивному розвитку людини, суспільства та держави.

1. Аристотель. Політика. Кн.2. – М.: Наука, 1997.
2. Декларація про основні принципи державної політики України відносно родини та жінок / Офіційний вісник України. – К., 1999. – № 11.
3. Заключні зауваження та рекомендації Комітету ООН з прав людини: Україна, док. ООН CCPR/CO/73/UKR, 12 листопада 2001 р., п.9.
4. Конституція України – Основний Закон суспільства, держави, людини: Наук.-метод. рек. / Кол.авт.; Кер. проф. І.Ф.Надольний. – К.: Вид-во УАДУ, – 1998.
5. Левченко К. Б. ґендерна політика в Україні: визначення, формування та управління. – Харків. 2003.
6. Левченко К. Б. Управління процесами формування ґендерної політики в Україні (організаційно-правові аспекти) – Харків, 2003. 7. <http://www.khpg.org> // Дослідження. Права людини в Україні.

Надійшла до редколегії 23.09.10

В. Беньківський, асист.

ЛОГІЧНІ І ТЕОРЕТИЧНІ ПІДСТАВИ ВСТАНОВЛЕННЯ ПРИЧИНОГО ЗВ'ЯЗКУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

У статті розглядаються логічні і теоретичні підстави встановлення причинного зв'язку в кримінальному праві. Ключові слова: причинний зв'язок, кримінальне право, підстава.

В статье рассматриваются логические и теоретические основания установления причинной связи в уголовном праве.

Ключевые слова: причинная связь, уголовное право, основание.

Logical and theoretical basis of contemplation of causal relation in criminal law are discussed in this article.

Key words: criminal law, basis, causal relation.

Встановлення причинного зв'язку у кримінальному праві має свої логічні й теоретичні підстави.

Кожна з "класичних" теорій причинного зв'язку (conditio sine qua non, теорія адекватного причинного зв'язку, необхідного спричинення) у тій чи іншій мірі використовує логічний метод для встановлення причинного зв'язку. У більшій мірі це стосується conditio sine qua non; у меншій – теорії необхідного спричинення.

Зокрема, у conditio sine qua non використовується метод гіпотетичного елімінування (мисленого виключення) коли необхідність умови (причини) для настання наслідку (що є підставою для висновку про юридичне значення зв'язку) встановлюється наступним чином:

1. визначається певна логічна сукупність умов, що характеризується яскраво вираженою характеристикою: еквівалентністю у відношенні до наслідку;
2. фіксується певна еквівалентна умова у зазначеній сукупності умов (зокрема, дій винного);

3. дії винного мислено виключаються із загальної суми явищ, що визначають даний факт (наслідок), і якщо виявиться, що незважаючи на це, наслідки б наступили, то результат не може бути приписаний даній особі;

4. якщо ж, навпаки, наслідки не настають або настають не у визначеному порядку, то дії особи є conditio sine qua non результату, умовою без якої він не настав би.

Застосування методу мисленого виключення у кримінальному праві здійснювалося такими представниками німецького кримінального права як М. Бурі, Круг, Глазер й було адаптацією у юриспруденції логіко-філософських підходів Д. С Мілля. Д. С Мілля вважається розробником методу мисленого виключення і причиною у філософському розумінні вважав такий збіг попередніх (в логічному сенсі антецедентів) за яким дане явище незмінно і безумовно слідує [1, с.880].

Сутність теорії необхідного спричинення висловлена А. А. Піонтковським у його тезі, згідно з якою, питання про кримінальну відповідальність може ставитися

